

УДК 1 004.8+172.16+167.7+168.5

А. П. Зюганов
аспірант кафедри соціології, філософії та права
Одеської національної академії харчових технологій

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Загострення глобальних проблем, хибне коло споживачтва, яке втягнуло в свою орбіту практично все людство, очевидна криза ідей просвіти й модерну, наростаюча абсурдність особистого та суспільного життя – ось тільки деякі вияви глобальної кризи, що вразила соціум і кожного з нас на рубежі століть. На цьому фоні актуалізуються філософія загалом і філософські дослідження зокрема, які покликані конструювати узагальнену картину людини та світу в їх взаємодії. Як такий теоретизований світогляд філософія повинна виявляти приховану, неочевидну сторону дійсності, а значить, не тільки бачити за буттям поки що непорушних принципів та інститутів їх майбутнє небуття, а й виявляти можливості та перші паростки нового, осягати дійсний сенс цих «флуктуацій». Тому предметом філософського дослідження повинні стати найновіші досягнення людського духу, матеріалізувавшись у феномени науково-технічної революції. Метою статті є аналіз альтернативних варіантів філософського осмислення, таких феноменів третьої НТР, як конвергентні технології та штучний інтелект.

Конвергентні технології – це «велика четвірка» технологій, у яку входять інформаційно-комунікаційні технології, біотехнології, нанотехнології й когнітивні технології. Представники природничих наук вважають, що майбутнє за розвитком цих технологій і за міждисциплінарними дослідженнями в галузі хімії, фізики та біології. Основою зближення (конвергенції) наук і технологій повинні стати інформаційні й нанотехнології. Виділяють такі основні риси сучасного розвитку в галузі природничих наук: «1) перехід до нанорозмірів; 2) зміна парадигми розвитку від аналізу до синтезу; 3) зближення і взаємопроникнення неорганіки та органічного світу живої природи; 4) міждисциплінарний підхід замість вузьких спеціалізацій» [1].

Незважаючи на те що конвергентні технології – це галузь дослідження природничих наук, їх розвиток у довгостроковій перспективі може призвести до зміни життєвого світу людини, що є об'єктом дослідження наук соціальних. Перші такі зміни добре простежуються на прикладі впливу на розвиток суспільства пренатальної діагностики і успіхів у розшифровці генома людини. Пренатальна діагностика не тільки допомагає виявити наявність генних захворювань на ранній стадії розвитку плоду, а і, як виявили соціологи, може призвести до статевої селекції.

Успіхи вчених в розшифровці генома людини довели наявність генного компонента в багатьох хворобах. Генний аналіз не тільки допомагає розрахувати ризики настання захворювання й підібрати індивідуальну терапію, а і є джерелом нових страхів і дискримінації людей: їх стигматизації, виключення або обмеження в правах. Такі зміни в житті суспільства й окремих індивідів стають об'єктом уваги вчених-теоретиків і представників емпіричних досліджень. Якщо розглядати «велику четвірку» технологій у контексті глобального науково-технічного розвитку, то, наприклад, з позиції соціології до них застосовні всі теорії, пов'язані із суспільством ризику й екологічними комунікаціями. Наука, зумовлюючи розвиток людини, є одним із найважливіших агентів, що сприяють збільшенню невизначеності майбутнього. Природничі науки створюють нові технології, які несуть у собі нові ризики, з якими наука на сьогоднішньому етапі не в змозі впоратись. Для того щоб приборкати недавно виявлені ризики, створюються нові технології, що зумовлюють нові ризики, і розвиток «нова технологія – новий ризик – нова технологія для запобігання ризикам, породженим попередньою технологією, – новий ризик ...» триває. Такий розвиток у соціальній літературі порівнюють із фізичним

принципом невизначеності Гейзенберга. Також говорять про ефект Гейзенберга, «коли наукові спостереження й аналіз виявляються частиною активності самої системи досліджування, відповідно, впливають на процеси, які в ній відбуваються» [2].

Крім постійного виробництва нових ризиків, ситуація сьогодення характеризується відсутністю єдиної експертної думки з питань науково-технічного розвитку. Прикладом може слугувати дискусія між ученими-експертами з питань зміни клімату, коли висловлювалися абсолютні протилежні думки. У такій ситуації представники тих чи інших економічних або політичних груп обирають для себе ті наукові твердження, які підкріплюють їхні позиції. Громадянам, котрі не володіють глибокими знаннями з обговорюваних експертами питань, не залишається нічого іншого, крім віри в правильність тієї чи іншої точки зору. Така віра породжує ще один ефект – ефект сакралізації наукового знання.

Поняття конвергентних технологій на наших очах модифікується, намагаючись устигнути (і завжди не встигаючи) за калейдоскопом техніко-технологічних інновацій та їх соціальних імпаکتів. В останні роки до дослідників цього феномена приходять розуміння того, що, по-перше, у визначення конвергентних технологій необхідно ввести уявлення про соціально-гуманітарні технології. Отже, перед нами вже не просто NBIC-технології як синтез нано-, біо-, інформаційних і когнітивних технологій, а NBICS-конвергенція, у якій знаходиться місце й гуманітарним наукам. Хотілось би вірити, що це крок у правильному напрямі, оскільки він відводить нас від настільки очевидної в наші дні редукції людського до технічного. Проте відоме напруження між парадигмою натуралістичною (з її природничо-науковою за походженням пояснювальною методологією й акцентом на суб'єкт-об'єктних відносинах) і парадигмою антинатуралістичною, культурцентристською (з її методологією розуміння та акцентом на присутності суб'єкта з його ціннісними орієнтаціями в предметі пізнання) в соціально-гуманітарному знанні вказує на необхідність пильного розгляду того, якими є зараз і якими мають бути технології "hi-hume" в їхній взаємодії з "hi-tech".

В останні роки стало очевидним, що «сутність NBICS-конвергенції полягає не в ... об'єднанні областей, які інтенсивно розвиваються, знання, а у створенні динамічних міждисциплінарних кордонів, які володіють властивостями локальних інтерфейсів, що пов'язують і формують дисциплінарні поля науки й технології без втрати їх самоорганізованого характеру». Очевидно, що «вирівнювання» когнітивного поля само по собі може призвести й до загального зниження якості наукових знань. Тому необхідно доповнити конвергенцію дивергенцією, яка створює неоднорідність, «градієнти» дисциплінарних полів, що є важливим для появи нового знання [3]. Тому роль сучасних гуманітарних наук, які гостро усвідомлюють небезпеку спонтанного «безсуб'єктного» розвитку соціуму, у створенні таких «градієнтів» виключно велика. Важливим елементом нової технологічної структури повинні стати науки про людину, здатні планомірно, у форматі випереджальної гуманітарної експертизи конструювати соціальну реальність безпечним щодо власне технічних викликів шляхом.

Як би там не було, можна прийняти, що з технічного погляду визначальним елементом конвергентних технологій є нанотехнології (НТ), і ми живемо на початку нанотехнологічної революції. Нанореволюцію можна визначити як докорінне перетворення продуктивних сил на основі впровадження в реальний сектор економіки NBICS-технологій, яке пов'язане з кардинальними соціально-економічними,

політичними, загальнокультурними змінами, що виступають у якості завершального етапу постіндустріальної трансформації.

Історія нанореволюції почалася в 1959 р, коли ідею маніпулювання окремими атомами у виробничих цілях запропонував видатний американський фізик Річард Фейнман, а власне термін «нанотехнологія» ввів у 1974 р професор Токійського наукового університету Норіо Танігуті. Він пов'язав цей термін із маніпулюванням окремими атомами й молекулами речовини за допомогою наномеханізмів, розміри яких не перевищують одного мікрона або тисячі нанометрів (1 нанометр дорівнює 10-9 метра в системі одиниць СІ). У 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. Ерік Дрекслер із Масачусетського технологічного інституту опублікував серію робіт, що поклали початок практичного створення наномашин на основі вже відомих принципів квантової механіки, низки розділів технічної фізики й хімії, біохімії, молекулярної біології. Е. Дрекслер запропонував використовувати для створення наномашин вуглець, а як допоміжні елементи – водень, азот, кисень, фосфор, кремній і германій. Паралельно з роботами Е. Дрекслера група під керівництвом Герда Біннінг із корпорації ІВМ створила тунельний мікроскоп, а потім атомно-силовий мікроскоп; ці пристрої вперше дали змогу не тільки спостерігати за окремими атомами, а і пересувати їх. Отже, з'явилися перші засоби нановиробництва, якоюсь мірою адекватні цій принципово новій сфері.

Але в галузі нанотехнологій наявний дефіцит достовірних знань і чітких прогнозів. Так, якщо п'ятьом групам дослідників виділити гранти на вивчення токсикологічних властивостей нанотрубок, то всі групи дійдуть різних результатів. При цьому буде неможливо точно визначити: пов'язана така розбіжність у результатах із непридатністю відомих токсикологічних методів для роботи з наночастинками чи різні нанотрубки дійсно володіють різною токсичністю. Ризики та загрози, які приховують у собі нанотехнології, пов'язані з тими новими якостями і властивостями, які виявляються у відомих речовин, якщо вони представлені в нановеличинах. Наприклад, наночастинки золота розміром <2 нм токсичні для людини. Крім того, через свої малі розміри наночастинки будь-яких речовин глибоко проникають у легені людини й, долаючи альвеолярно-капілярну перетинку, можуть потрапити в кров. Отже, перед токсикологами стоїть непросте завдання: перевірити наночастинки різних речовин на їх токсичність. Така робота вже ведеться, але вона займе багато часу. Крім того, застосування перевірених методик аналізу, які зарекомендували себе під час роботи зі звичайними величинами, не завжди можливе або не завжди дає достовірні результати під час роботи з наноречовинами.

Префікс «нано» використовується для позначення однієї мільярдної частини. Нанотехнології – це технології для роботи з об'єктами, величина яких не перевищує ста нанометрів, тобто ста мільярдних частин метра. Нанотехнології знаходять застосування в медицині та охороні навколишнього середовища, наприклад, наночастинки можуть бути використані для поліпшення якості фільтрів в очисних спорудах. Наноматеріали за своїми механічними, оптичними, хімічними властивостями відрізняються від матеріалів у звичайних величинах. При цьому поверхня конструкцій із наноматеріалів може бути дуже великою. Реакції наночастинок із навколишнім середовищем є потенційним джерелом нових ризиків. Наразі наукових знань про ризики, пов'язані з нанотехнологіями, недостатньо. Немає однозначної позиції з приводу наслідків потрапляння наночастинок в організм людини. Відомо, що чим менша частинка, тим глибоше вона може проникнути в організм людини, але інформація про конкретні матеріали поки дуже розрізнена. Наприклад, у ході експериментів із тваринами вчені дійшли висновку, що ультратонкий пил двоокису титану провокує виникнення ракових пухлин у щурів. Однак поки не доведено, що пил двоокису титану пов'язаний із підвищеним ризиком виникнення ракових пухлин у людини.

При цьому перспективи конкретних галузей застосування нанотехнологій у матеріальному виробництві дійсно безмежні. Далеко не повний перелік їх додатків включає такі елементи:

1. Надміцні нанокристалічні матеріали, які, наприклад, дають змогу створити орбітальні ліфти, що виведуть вантажі в навколосемний простір за мінімальних витрат енергії.

2. Тонкоплівкові й гетероструктурні компоненти мікроелектроніки та оптоелектроніки, які нададуть можливість створити квантові комп'ютери з швидкістю порядку ТГц (~ 10¹² операцій за секунду) і щільністю запису інформації ~ 103 Тбіт/см кв., що на багато порядків вище за досягнуті сьогодні, а енергоспоживання – на багато порядків нижче.

3. Магнітом'які й магнітотверді матеріали, нанопористі матеріали для хімічної промисловості (катализатори, адсорбенти, молекулярні фільтри і сепаратори надвисокої селективності).

4. Інтегровані мікроелектромеханічні пристрої, наприклад, до мініатюрних сенсорів, чутливих до наявності окремих молекул речовин, можна додати нанососи й отримати аналітичну хімічну лабораторію, яка розміститься на пластині площею 1 см кв.

5. Негорючі нанокомпозити на полімерній основі.

6. Паливні елементи, електричні акумулятори та інші високоефективні перетворювачі енергії.

7. Біосумісні тканини для трансплантації, лікарські препарати, нанороботи, які, поєднуючи функції діагноста, терапевта й хірурга, зможуть переміщуватись по кровоносній і лімфатичній системах; уже виготовлені зразки таких робіт, що мають усі функціональні вузли й розміри близько 1 мм, існує реальна перспектива зменшення їхніх розмірів до субмікронного рівня [4].

Широке впровадження нанотехнологій у реальний сектор економіки призведе до колосального підвищення продуктивності праці в силу зниження на багато порядків енерго- та матеріалоемності виробництва, а також завдяки багатразовому зростанню швидкості виробничих наносистем (оскільки зі зменшенням розмірів зменшується й характерний час протікання процесів у системі, тобто зростає її потенційна швидкість).

Мова йде про появу принципово нової виробничої парадигми. Традиційний виробничий процес в обробній промисловості йшов, як правило, «зверху вниз» – від великої, складної заготовки до готового виробу шляхом відсікання «зайвого» матеріалу. Як наслідок, при традиційних технологіях відходи виробництва становлять до 95% від кількості сировини, що й визначає передусім загострення антропогенної екологічної кризи. З огляду на загальну картину світового процесу можна сказати, що традиційна виробнича діяльність людини, яка викликає широкомасштабну деградацію складних природних систем, певною мірою суперечить об'єктивній закономірності інтегрального прогресу, у тому числі йде в розріз із тенденцією «дорозвитку» вищого включеного та невключеного нижчого. Однак нановиробництво може здійснюватися абсолютно по-іншому – «від низу до верху». Іншими словами, наномашини, у цьому разі повторюючи хід світового процесу, здатні «вирощувати» з більш простого складніше без масштабного руйнування природного середовища. Для такого «вирощування» практично будь-яких об'єктів потрібна лише елементарна сировина, порівняно невелика кількість енергії й «інформаційна матриця». Перші прообрази таких універсальних асемблерів (збирачів) починають з'являтися: мова йде про 3D-принтери, які вже застосовуються, наприклад, у будівництві [5]. А повноцінний природний аналог 3D-принтерів давно відомий і продовжує інтенсивно досліджуватися, це жива клітина і її органели, що, наприклад, синтезують білок рибосоми. Зовсім не випадково, що до основних технологій виробничої нанореволюції належать біотехнології. Вивчення фізико-хімічних основ життя, можливо, дасть змогу створити штучні асемблери (причому асемблери реплікуються, тобто здатні до копіювання) уже в середині ХХІ ст.

Однак інструментальний, економіко-технологічний «полюс» розвитку NBICS-технологій, оснований на асуб'єктній логіці взаємозамінності атомів, генів, нейронів і бітів, на сьогодні превалює. Другий, антропологічний, «полюс» розвитку конвергентних технологій пов'язаний із поліпшенням, розширенням можливостей людини (“human enhancement”), а якщо брати ширше – з конструктивним вирішенням глобальних проблем людства в сучасних соціально-економічних умовах, фактично редукується до першого. Інформація існує об'єктивно – як абстрактні матеріальні структури – і не потребує того, щоб її сприймали, розуміли й наділяли сенсом [6]. При цьому мова інформації універсальна, і, почавши з атомів, NBICS-технології можуть закінчити повним об'єктивуванням, знеособленням людських суб'єктів [7]. І в цьому багато авторів убачають велику небезпеку. У сучасних соціально-економічних умовах техніка виявляється велими недемократичним феноменом, і, як зазначав Юрген Хабермас, «продуктивні сили ... не є ... потенціалом звільнення за будь-яких умов і не обов'язково ініціюють процеси емансипації» – «рятівну силу рефлексії неможливо замінити поширенням технічно застосовного знання» [8].

До аналогічних висновків доходить і аналіз перспектив розвитку штучного інтелекту (далі – ШІ). ШІ можна визначити як систему, здатну «імітувати різні аспекти діяльності людського розуму» [9]. Як уже зазначалося, прогрес нанотехнологій і прогрес обчислювальної техніки нерозривно пов'язані, і дослідження в цій галузі активно прогресують. На думку експертів, ми живемо в епоху техносціокультурного «розмиття» кордонів цифрового та матеріального буття: речі вчать думати («здатний проникати ком'ютеринг»), відчувати (сенсори), запам'ятовувати (RFID-мітки), учаться спілкуватися з людиною й між собою. Фактично ми живемо в порівняно короткочасний період, коли створюються загальноприйняті протоколи для комунікації артефактів і людських суб'єктів.

Однак чи будуть відповідні стандарти «людноцентричними», чи дадуть вони змогу людині вносити їхні смисли в інтерфейси? Адже тільки здатність до смислопородження, здатність виходити за межі системи й займати рефлексивну метапозицію в інтелектуальній діяльності й не піддаються машинній алгоритмізації. Винесіть цю здатність за дужки – і ви отримаєте функцію в людській оболонці, істоту слухняну, занурену в середовище політехнологічних та ідеологічних міфів, прекрасно адаптовану під штучні інформаційні системи. Саме такими є багато наших сучасників, що й дає П.Н. Баришніковому підстави дійти парадоксального висновку: «Штучний інтелект уже створений, але на матеріалі людини» [10].

Можлива та необхідна мобілізація колосального потенціалу класичної й сучасної гносеології з метою практичної оптимізації взаємодії живого розуму та логічних машин. Питання в тому, як саме трансцендентальна структура людського розуму може ефективно й безболісно вписатися в суму оточуючих людину технологій. Ключовою проблемою в цьому сенсі є інтерпретація категоріальної структури розуму («таблиці категорій») як своєрідного табличного процесора, що здійснює фундаментальний синтез емпірії. У світлі такого підходу категорії можуть бути витлумачені як осередки, система яких виявляється достатньою для упорядкування всього матеріалу досвіду. Виявлення фундаментальної категоріальної системи може бути могутньою зброєю для наукової критики наявних підходів до проблеми універсальних баз знань і штучного інтелекту. Практична значимість таких досліджень визначається реалізованим у них принципом відповідності когнітивних та інформаційних технологій: трансцендентальнологічна структура розуму може асимілювати жорстко раціоналізоване середовище проживання сучасної людини. У такому випадку життєвий світ людини постане як комбінація смислових полів, медіапровідників та екранів. Сума феноменів такого роду підлягає виявленню й опису. Особливу увагу при цьому варто приділити чистій смисловій реальності,

представленій у Мережі. Тут виявляються принципово нові форми раціональності – явища інтертексту й нелінійного письма. Цілком можливо, що за такого роду явищами лежить новий тип нелінійного мислення та нелінійного інтелекту загалом.

Набуваючи все більшого значення, когнітивні науки розвиваються на стику віртуальної техніки логічних машин і однієї з найрозвиненіших, складних і розгалужених філософських дисциплін – гносеології. Між цими полюсами розташована строката маса дисциплін, яка так чи інакше стосується мислення та його логіки. Сутність проблеми полягає в тому, щоб знайти направляючий стрижень сучасного когнітивного знання, звернувшись до фундаментальних гносеологічних концептів минулого та сьогодення. Ми виходимо з того, що епістема людського розуму є керівною структурою для всіх різновидів когнітивних процесів, від елементарних свідомих актів до інформаційних потоків у комп'ютерній мережі.

Конкретно мова може йти про міждисциплінарний (конвергентний) блок когнітивних наук. Для цієї галузі знання характерна відома методологічна невизначеність і екліктичність. Мобілізація класичної теорії пізнання (і її некласичних аналогів, передусім феноменології) для вирішення глобальної проблеми зміни типу людської раціональності допоможе надати когнітивному знанню необхідну фундаментальність. На нашу думку, проблема категоризації знань («слабка» версія штучного інтелекту) не може мати задовільного вирішення без звернення до філософської теорії розуму, яка описує його об'єктивну трансцендентально-ап'юріорну структуру. Філософські концепти, що виражають саморефлексію людського інтелекту, надзвичайно складні й часто виявляються просто недоступними прикладним дисциплінам, які спираються в основному на логіко-математичне знання. Мова, отже, іде про якісне розширення методологічної бази когнітивних наук [11].

З іншого боку, теоретична гносеологія, занурюючись у надра власної історії, втрачає актуальність, затребуваність, випускає з уваги стрімко крокуючі процеси зміни типу людського «ratio»: у практиці мислення, в алгоритмізації діяльності, у сумі технологій, у віртуально-смислово просторі знакової й значущої дійсності, у зростанні інтертекстових феноменів у мові й культурі, в об'єктивних втратах людських «cogito» його центруючих функцій [12]. Представлений підхід дає змогу подолати цю замкнутість і актуалізувати потужні евристичні джерела когнітивного знання.

Людство знаходиться у своєрідній «точці біфуркації», у якій вибір того чи іншого атратора розвитку NBICS-технологій – економіко-технологічного або антропологічного – ще не визначений. Чи стане людина, як мріяв І. Кант, самоціллю для самої себе, або ж остаточно буде зведена до стану засобу? Нові технології, штучний інтелект можуть, з одного боку, дати друге дихання проекту модерну й завершити постіндустріальну трансформацію, допомогти людині вирішити глобальні проблеми сучасності, «дорозвинути» живу та неживу природу як зовні, так і всередині себе. З іншого боку, капіталізм – це «великий зрівнювач», який за допомогою конвергентних технологій здатний редукувати людину до машиноподібного стану, так, як він редукує до твариноподібного стану сучасного споживача. “Hi-hume” за відповідного підходу можуть використовувати й уже використовують як ресурс не матерію та інформацію, а саму людину.

Література

1. Муравьева М. Матрица науки от Михаила Ковальчука / М. Мкратьева // Новосибирский Академгородок: художественные, информационные и литературные страницы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL:<http://www.academgorodok.ru/applications/science/science.php?setforce&id56>.
2. Ефременко Д.В. Эколого-политические дискурсы. Возникновение и эволюция / Д.В. Ефременко. – М. : ИНИОН РАН, 2006. – С. 67.

3. Сергеев С.Ф. Наука и технология XXI века. Коммуникации и НБИКС-конвергенция / С.Ф. Сергеев // Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция. – М. : Изд-во МБА, 2013. – С. 168.
4. Юловин Ю.И. Нанотехнологическая революция стартовала! / Ю.И. Юловин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: http://www.abitura.com/modern_physics/nano/nano2.html.
5. В США создан 3D-принтер, который может построить дом за 20 часов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://www.rbcdaily.ru/2012/08/14/snews/562949984520982>.
6. Орлов В. В. Философия экономики / В.В. Орлов, Т.С. Васильева. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 2005. – С. 240–242; Stonier T. Information and the Internal Structure of the Universe: An Exploration into Information Physics / T. Stonier. – L. : Springer-Verlag, 1990. – P. 21.
7. Аршинов В.И. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистические преобразования в контексте парадигмы сложности / В.И. Аршинов // Глобальное будущее 2045. – С. 96–98.
8. Хабермас Ю. Техника и наука как «идеология» / Ю. Хабермас. – М. : Праксис, 2007. – С. 103, 134.
9. Пенроуз Р. Новый ум короля: О компьютерах, мышлении и законах физики / Р. Пенроуз. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – С. 25.
10. Барышников П.Н. Философия IT, HIGH-NUME и мифология / П.Н. Барышников // Философские проблемы информационных технологий и киберпространства: сб. науч. ст. – Петригорск : ПГЛУ, 2012. – Вып. 3. – С. 21.
11. Шевченко Г.А. Інженерна діяльність та соціотехнічне проектування як чинники трансформації культури / Г.А. Шевченко // Вісті Академії інженерних наук України. – 2002. – № 1 (14). – С. 89–92.
12. Мельник Ю.Н. Социализация молодежи как система когнитивных и аксиологических компонентов / Ю.Н. Мельник // Перспективы. – 2006. – № 3 (35). – С. 52–56.

Анотація

Зюганов А. П. Філософський аналіз сучасного соціокультурного простору. – Стаття.

Як теоретизований світогляд філософія повинна виявляти приховану, неочевидну сторону дійсності, тобто виявляти можливості й перші паростки нового, досягти дійсного сенсу майбутніх «флуктуацій». Метою статті є аналіз альтернативних варіантів філософського осмислення, таких феноменів, як конвергентні технології та штучний інтелект. У статті проаналізовано поняття конвергентних технологій з погляду природничих наук, гуманітарних наук, філософії та права. Людство знаходиться у своєрідній «точці біфуркації», у якій вибір того чи іншого атрактора розвитку конвергентних технологій – економіко-технологічного або антропологічного – ще не визначений. Нові технології, штучний інтелект можуть, з одного боку, дати друге дихання проекту модерну й завершити постіндустріальну трансформацію, допомогти людині вирішити глобальні проблеми сучасності. З іншого боку, ринкова економіка за допомогою конвергентних технологій здатна ре-

дукувати людину до машиноподібного стану, так, як вона редукує до твариноподібного стану сучасного споживача.

Ключові слова: конвергентні технології, штучний інтелект, нанотехнології, технологічний прогрес, соціокультурний простір.

Аннотация

Зюганов А. П. Философский анализ современного социокультурного пространства. – Статья.

В качестве теоретизированного мировоззрения философия должна проявлять скрытую, неочевидную сторону действительности, то есть выявлять возможности и первые ростки нового, постигать истинный смысл будущих «флуктуаций». Целью статьи является анализ альтернативных вариантов философского осмысления, таких феноменов, как конвергентные технологии и искусственный интелект. В статье проведен анализ понятия конвергентных технологий с точки зрения естественных наук, гуманитарных наук, философии и права. Человечество находится в своеобразной «точке бифуркации», в которой выбор того или иного аттрактора развития конвергентных технологий – экономико-технологического или антропологического – еще не определен. Новые технологии, искусственный интелект могут, с одной стороны, дать второе дыхание проекту модерны и завершить постиндустриальную трансформацию, помочь человеку решить глобальные проблемы современности. С другой стороны, рыночная экономика с помощью конвергентных технологий вполне способна редуцировать человека к машиноподобному состоянию, таким образом, как она редуцирует к животноподобному состоянию современного потребителя.

Ключевые слова: конвергентные технологии, искусственный интелект, нанотехнологии, технологический прогресс, социокультурное пространство.

Summary

Zyuganov A. P. The philosophical analysis of modern social and cultural space. – Article.

World philosophy should demonstrate hidden, as theorized unobvious aspect of reality that is to identify opportunities and the first shoots of something new, to comprehend the true meaning of the future “fluctuations”. The purpose of this article is to analyze alternatives philosophical understanding of such phenomena as the convergence technologies and artificial intelligence. There is an analysis in article of the concept of convergent technologies from the perspective of the natural sciences, the humanities, philosophy and law. Humanity is in a kind of “bifurcation point”, in which the choice of one or another attractor development of convergent technologies – economic, technological or anthropological – has not been determined. New technologies, artificial intelligence can give a second wind to finish the project of modernity and post-industrial transformation, to help a person to solve global problems on the one hand. On the other hand, the market economy, which is using the convergent technologies fully capable to reduce the person to machine status, just as it reduces to an animal condition of the modern consumer.

Key words: converging technologies, artificial intelligence, nanotechnology, technological advances, socio-cultural space.